

Határozatok Tára

NILS WAHL
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2017. április 6.¹

C-177/16. sz. ügy

**Biedrība „Autortiesību un komunikācijas konsultāciju aģentūra – Latvijas Autoru apvienība”
kontra
Konkurences padome**

(az Augstākā tiesa [legfelsőbb bíróság, Lettország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„EUMSZ102. cikk – Erőfölénnyel való visszaélés – A tagállamok közötti kereskedelemre gyakorolt hatás – Közös jogkezelő szervezet – Tisztességtelen árak – A bíróság kiszabása szempontjából releváns üzleti forgalom”

1. Létezik olyan, hogy tisztességtelen ár?

2. A különböző jogrendszerek eltérő döntéseket hoztak e kérdés tekintetében a versenyjog területén. Többükben például – ideértve az Egyesült Államok jogrendszerét – általában nem minősül jogsértőnek a piaci erővel rendelkező vállalkozásoknak pusztán a vevők kizsákmányolására irányuló magatartása. Ugyanakkor az uniós szerződések megszövegezői nyilvánvalóan ettől eltérő döntést hoztak: az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja az erőfölénnyel való visszaélés egyik tiltott formájaként hivatkozik a „tisztességtelen beszerzési vagy eladási árak, illetve egyéb tisztességtelen üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett kikötés[ében]” megnyilvánuló magatartásra.

3. Mindazonáltal a Bizottság a gyakorlata során rendkívüli módon vonakodott attól, hogy ezt a rendelkezést felhasználja az erőfölényben lévő vállalkozások által alkalmazott (állítólag) magas árakkal szemben. Álláspontom szerint teljes joggal. Különösen azért, mivel a szabad verseny piacon egyszerűen nincs szükség ennek a rendelkezésnek az alkalmazására: piacralépési korlátok hiányában a magas árak rendes körülmények között új belépőket vonzanak. A piac ennek megfelelően korrigálja önmagát.

4. Ettől eltérő lehet azonban a helyzet olyan piacokon, ahol jogi korlátai vannak a piacra lépésnek, illetve a piaci terjeszkedésnek, különösen, ahol jogi monopólium van. Létezhetnek ugyanis olyan piacok, amelyek sajátosságaik miatt nem működnek hatékonyan, ha megnyitják őket a verseny előtt. Hasonlóképpen, a kormányok rendelkezhetnek jogszerű politikai indokkal a verseny korlátozására valamely különös piacon, egyéb közcélok elérése érdekében feláldozva ezáltal a gazdasági hatékonyságot.

5. Az alapeljárásban is pontosan ez a helyzet.

¹ Eredeti nyelv: angol.

6. A jelen ügy lehetőséget teremt a Bíróság számára, hogy tisztázza azokat a feltételeket, amelyek esetén az erőfölényben lévő vállalkozások által alkalmazott magas árak sérthetik az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontját. Más szóval, a jelen ügy az erőfölényben lévő vállalkozások által meghatározott olyan árakra vonatkozik, amelyek visszaélészerűek lehetnek tekintettel arra, hogy rendkívül magas jellegük miatt kizsákmányolják a vevőket. Nem vonatkozik azonban olyan árakra, amelyek versenykorlátozó hatásuk miatt a versenytársak tekintetében minősülhetnek visszaélészerűnek.

I. Jogi keret

A. A lett jog

7. A Konkurences likums (versenytörvény) 13. cikke (4) bekezdésének szövege megegyezik az EUMSZ 102. cikk második bekezdése a) pontjának szövegével.

II. A tényállás, az eljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

8. Az alapeljárás felperese, az Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra – Latvijas Autoru apvienība (a továbbiakban: AKKA/LAA) közös jogkezelő szervezetként engedélyeket ad ki zeneművek üzletekben és szolgáltatóközpontokban történő nyilvános előadásához. Az ilyen engedélyek díjai a helyiségek területétől függenek. Az AKKA/LAA jogi monopolhelyzetet élvez Lettországbán.

9. 2008-ban a Konkurences padome (versenytanács, Lettország) az AKKA/LAA-val szemben már szabott ki bírságot erőfölénnyel való visszaélés miatt, mivel utóbbi rendkívül magas díjakat állapított meg a szerzők díjazása tekintetében. A kiszabott bírság összegét a közös jogkezelő szervezet üzleti forgalma alapján számították ki, miután abból levonták a szerzőknek díjazás címén átutalt összegeket.

10. Később, 2011-ben az AKKA/LAA a szerzők díjazásának megfelelő új díjakat állapított meg, amelyekkel kapcsolatban a versenytanács 2012-ben eljárást indított. A díjak igazoltságának értékelése céljából a hivatkozott szerv a bruttó hazai terméken alapuló vásárlóerő-paritási indexet (a továbbiakban: vásárlóerő-paritási index) figyelembe véve összehasonlította azokat a szomszédos Litvániában és Észtországban alkalmazott díjakkal, amely országok viszonylag hasonlóak Lettországhoz a fogyasztói szokások, a gazdaság és a bruttó hazai termék tekintetében, valamint – szemléltetésképpen – a más tagállamokban alkalmazott díjakkal. A hivatkozott szerv megállapította, hogy a felperes díjai érzékelhetően magasabbak voltak (bizonyos szegmensekben akár kétszeresen is) a két szomszédos országban alkalmazott díjakkal, és azok az Unióban alkalmazott legmagasabb díjak között voltak, 50–100%-kal meghaladva az Unióban alkalmazott díjak átlagát. A versenytanács úgy vélte, hogy ezek a díjak, mivel érzékelhetően meghaladták a szomszédos országokban megállapított díjakat, nem voltak indokoltak, és ezenkívül az AKKA/LAA nem tudta azokat objektív módon igazolni.

11. Következésképpen a versenytanács a 2013. április 2-i határozatával (a továbbiakban: vitatott határozat) megállapította, hogy az AKKA/LAA magatartása sérti a Konkurences likums 13. cikkének (4) bekezdésében és az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontjában megállapított tilalmat, és bírságot szabott ki vele szemben. A bírság kiszámításakor az AKKA/LAA üzleti forgalmát vette figyelembe, ezúttal viszont ideértve a szerzőknek járó díjazás címén beszedett összegeket is, amelyeket ez utóbbiaknak kifizettek. A versenytanács megjegyezte, hogy a közös jogkezelő szervezetekhez hasonló jogalanyok üzleti forgalmát a versenyjogi szabályoknak megfelelően ugyanazon elvek alapján kell kiszámítani, mint a tőketársaságok esetében, mégpedig úgy, hogy biztosított legyen, hogy a bírság meghatározására ne olyan módon kerüljön sor, amely a piaci szereplő jogi formájától függően eltér.

12. Az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság, Lettország) 2015. február 9-i ítéletével részben helyt adott a kérelemnek: megállapította, hogy helyes az az értékelés, amely szerint indokolatlanul magas díjak alkalmazására került sor, azonban a vitatott határozatot megsemmisítette a kiszabott bírságra vonatkozó rész tekintetében, és a jogszerűség és az egyenlőség elve alapján kötelezte a versenytanácsot, hogy számítsa ki újból az AKKA/LAA-val szemben kiszabott bírság összegét, mégpedig úgy, hogy ezúttal az üzleti forgalomba ne számítsa bele a szerzőknek járó díjazás címén beszedett összegeket. Mindkét fél fellebbezést nyújtott be ezen ítélettel szemben az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság, Lettország) előtt.

13. Az EUMSZ 102. cikk értelmezésével kapcsolatos kétségei miatt a kérdést előterjesztő bíróság úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Alkalmazandó-e az [EUMSZ] 102. cikk [második bekezdésének] a) pontja egy nemzeti szerzői jogi jogkezelő szervezet által meghatározott díjakkal kapcsolatos peres eljárásban, ha ez a szervezet külföldi szerzők műveiért is szed be díjakat, és az általa megállapított díjak visszatartólag hathatnak e művek felhasználásától a szóban forgó tagállamban?
- 2) A tisztességtelen árakra vonatkozó, az [EUMSZ] 102. cikk [második bekezdésének] a) pontjában alkalmazott fogalom meghatározás alkalmazásában a szerzői és szomszédos jogok területén helyénvaló és elegendő-e – és ha igen, akkor mely esetekben – összehasonlítást végezni a szóban forgó piac árai (díjai) és a szomszédos piacok árai (díjai) között?
- 3) A tisztességtelen árakra vonatkozó, az [EUMSZ] 102. cikk [második bekezdésének] a) pontjában alkalmazott fogalom meghatározás alkalmazásában a szerzői és szomszédos jogok területén helyénvaló és elegendő-e a bruttó hazai terméken alapuló vásárlóerő-paritási indexet alkalmazni?
- 4) A díjak összehasonlítását a fentiek minden egyes külön szegmensében vagy a díjak középszintjével kapcsolatban kell-e elvégezni?
- 5) Mikor kell úgy tekinteni, hogy a tisztességtelen árakra vonatkozó, az [EUMSZ] 102. cikk [második bekezdésének] a) pontjában alkalmazott fogalom meghatározás szempontjából vizsgált díjak közötti különbség oly mértékben érzékelhető, hogy az erőfölényben lévő piaci szereplőknek kell bizonyítani azt, hogy a díjai méltányosak?
- 6) Milyen információ várható el észszerűen a piaci szereplőtől a szerzői jog hatálya alá tartozó művekkel kapcsolatos díjak méltányos jellegének bizonyítása érdekében az [EUMSZ] 102. cikk [második bekezdése] a) pontjának alkalmazásában, ha e művek költsége nem határozható meg úgy, mint az anyagi természetű termékek esetében? Csak a szerzői jogi jogkezelő szervezet adminisztratív költségeiről van szó?
- 7) Versenyjogi jogsértés esetén a bírság meghatározása során ki kell-e zárni a szerzői jogi jogkezelő szervezet üzleti forgalmából az e piaci szereplő által beszedett, szerzőknek járó díjazást?”

14. Írásbeli észrevételeket terjesztett elő az AKKA/LAA, a német, a spanyol, a lett és a holland kormány, valamint a Bizottság. A 2017. február 8-i tárgyaláson az AKKA/LAA, a spanyol és a lett kormány, valamint a Bizottság szóbeli észrevételeket is előterjesztett.

III. Értékelés

A. Bevezetés

15. A szóban forgó ügy teljes egészében az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja szerinti tisztességtelen árkalkalmazásában megnyilvánuló állítólagos visszaélés körül forog. Ezért hasznosnak tűnik röviden feleleveníteni a Bíróság hivatkozott rendelkezésre vonatkozó ítélkezési gyakorlatát.

16. A *United Brands* ítéletben,² valamint számos azt követő határozatában³ a Bíróság az EUMSZ jelenlegi 102. cikknek megfelelő rendelkezéssel ellentétesnek tekintette az olyan túlzottan magas ár alkalmazását, amely nem áll észszerű kapcsolatban az értékesített termék *gazdasági értékével*. Ennek megfelelően csak az „aránytalan” vagy „túlzottan magas” áruk sérthetik a hivatkozott rendelkezést.⁴ A Bíróság e célból bevezetett egy két szakaszból álló elemzést.

17. Az elemzés első szakaszát annak meghatározása képezi, hogy van-e különbség – vagyis jelentős különbség – az erőfölényben lévő vállalkozás által az érintett piacon ténylegesen felszámított ár és azon ár között, amelyet a szóban forgó vállalkozás elméletileg akkor állapított volna meg, ha a piacon hatékony verseny működött volna (a továbbiakban: viszonyítási ár [benchmark-ár]).⁵

18. A Bíróság elfogadta, hogy különböző módszerek létezhetnek annak meghatározására, hogy túlzottan magas-e az ár.⁶ Például – amennyiben az lehetséges és helyénvaló – az eladási árat össze lehet hasonlítani az előállítási költségekkel.⁷ Ez a módszer láthatóan azon az elképzelésen alapul, hogy létezik egy küszöbár, amely a költségek tekintetében megfelelő haszonkulcsot biztosít,⁸ valamint hogy az erőfölényben lévő vállalkozás által e küszöbértéket túllépve felszámított ár túlzottan magas.⁹ Az elemzés ezért az erőfölényben lévő vállalkozás által a kérdéses termékek értékesítése vagy szolgáltatások nyújtása során megállapított haszonkulcsokra (vagy az elért nyereségességre) összpontosít.

19. Más ügyekben a Bíróság összehasonlította egyrészt az erőfölényben lévő vállalkozás által a kérdéses termékekre vonatkozóan felszámított árat, és másrészt a nem erőfölényben lévő vállalkozások által ugyanazon a piacon felszámított árakat (versenytársakkal történő összehasonlítás),¹⁰ vagy az ugyanazon erőfölényben lévő vállalkozás által különböző időpontokban felszámított árakat (időbeli összehasonlítás),¹¹ vagy a más földrajzi piacokon ugyanazon erőfölényben lévő vállalkozás¹² által vagy más vállalkozások által felszámított árakat (földrajzi összehasonlítás).¹³ E gondolat háttérében az áll, hogy amennyiben a kiválasztott termékek vagy földrajzi piacok kellően homogének, értelme lehet az árak összehasonlításának.¹⁴ Hasonlóképpen, egy vállalkozás idő tekintetében nyomon követett árázaisi módszere szintén hasznos információkkal szolgálhat.

2 1978. február 14-i *United Brands és United Brands Continentaal* kontra Bizottság ítélet, 27/76, EU:C:1978:22 (*United Brands* ítélet).

3 Lásd például: 1997. július 17-i *GT-Link* ítélet, C-242/95, EU:C:1997:376, 39. pont.

4 Lásd például: 1994. október 5-i *Centre d'insémination de la Crespelle* ítélet, C-323/93, EU:C:1994:368, 19. és 21. pont.

5 Lásd e tekintetben: *United Brands* ítélet, 249. pont.

6 *United Brands* ítélet, 253. pont.

7 Lásd különösen: *United Brands* ítélet, 251. pont.

8 Lásd e tekintetben: 1989. április 11-i *Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro* ítélet, 66/86, EU:C:1989:140, 43. pont.

9 Lásd például: *Motta, M., de Streel, A., „Excessive Pricing in Competition Law: Never say Never?” The Pros and Cons of High Prices, Konkurrensverket (svéd versenyhatóság), Kalmar, 2007, 33. o.*

10 Lásd többek között: 1968. február 29-i *Parke, Davis and Co.* ítélet, 24/67, EU:C:1968:11; 1988. október 5-i *CIRCA és Maxicar* ítélet, 53/87, EU:C:1988:472.

11 Lásd: 1975. november 13-i *General Motors Continental* kontra Bizottság ítélet, 26/75, EU:C:1975:150; 1986. november 11-i *British Leyland* kontra Bizottság ítélet, 226/84, EU:C:1986:421.

12 Uo.

13 Lásd: 1971. június 8-i *Deutsche Grammophon Gesellschaft* ítélet, 78/70, EU:C:1971:59; 1988. május 4-i *Bodson* ítélet, 30/87, EU:C:1988:225.

14 Lásd e tekintetben a Gazdasági Fejlesztési és Együttműködési Szervezet versenypolitikával foglalkozó kerekasztal konferenciáinak a túlzottan magas árakról szóló 2012. évi jelentését (DAF/COMP(2011)18) (a továbbiakban: OECD-jelentés), 70. o.

20. Miután a fenti módszerek közül egy vagy több segítségével megállapítást nyert, hogy jelentős különbség áll fenn az erőfölényben lévő vállalkozás által ténylegesen felszámított ár és a viszonyítási ár között, azt kell meghatározni, hogy a hivatkozott ténylegesen felszámított ár milyen mértékben minősül tisztességtelennek, akár önmagában, akár valamely versenyben álló termékkel összehasonlítva.¹⁵

21. Az elemzés ezen második szakaszában azt kell vizsgálni, hogy az árkülönbség pusztán az erőfölényben lévő vállalkozás piaci erővel való visszaélésének eredménye, vagy pedig egyéb jogszerű indokok következménye.

22. Valamely ár csak akkor tekinthető az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja szerint „tiszteségtelennek”, ha a viszonyítási ár és az erőfölényben lévő vállalkozás által a vevői tekintetében ténylegesen alkalmazott ár közötti különbségnek nincs érvényes indoka.

23. A Bíróság a közös jogkezelő szervezetek magatartásával kapcsolatos – az alapeljárásban szereplőhöz hasonló – ügyekben is ezt a két szakaszból álló vizsgálatot alkalmazta annak meghatározására, hogy mikor minősül egy ár túlzottan magasnak, következésképpen tisztességtelennek az EUMSZ 102. cikk szerint. A Bíróság kimondta a hivatkozott ügyekben, hogy „amikor egy erőfölénnyel rendelkező vállalkozás olyan díjszabást vet ki szolgáltatásaira, amelyek észrevehetően magasabbak, mint a többi tagállamban tapasztalhatóké, és ahol a díjszintek összehasonlítását következetes alapon végezték, a különbséget az erőfölénnyel való visszaélés jelének kell tekinteni. Ilyen esetben a szóban forgó vállalkozás feladata megindokolni a különbséget az érintett tagállamban fennálló helyzet, valamint az összes többi tagállamban uralkodó helyzet közötti objektív különbözőségekre hivatkozással”¹⁶.

24. A kérdést előterjesztő bíróság által feltett jogi kérdéseket ezen előzmények figyelembevételével fogom értékelni.

B. Az első kérdésről

25. A kérdést előterjesztő bíróság az első kérdésével arra vár választ a Bíróságtól, hogy az EUMSZ 102. cikk szerint hatással lehet-e a tagállamok közötti kereskedelemre valamely olyan közös jogkezelő szervezet magatartása, amely külföldi szerzők műveiért is szed díjakat.

26. Mindjárt az elején emlékeztetni kívánok arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EUMSZ 101. cikkben és az EUMSZ 102. cikkben szereplő, a tagállamok közti kereskedelemre gyakorolt hatással kapcsolatos feltétel kiindulópontjaként e feltétel célját kell tekinteni, amely a versenyjog területén az uniós versenyjog hatályát kívánja meghatározni a tagállamok versenyjogával szemben. Így az uniós jog hatálya alá tartozik minden olyan megállapodás és magatartás, amely veszélyeztetheti a tagállamok közti kereskedelmet abban az értelemben, hogy hátráltatni tudja a tagállamok közötti közös piac céljának megvalósítását, különösen a nemzeti piacok lezárása vagy az egységes piacon a verseny szerkezetének módosítása révén. Ha valamely döntés, megállapodás vagy magatartás alkalmas a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, akkor objektív jogi vagy ténybeli tényezők összessége alapján kellő valószínűséggel lehetővé kell tennie, hogy közvetlenül vagy közvetve, ténylegesen vagy lehetségesen olyan irányú hatást gyakoroljon a tagállamok közötti kereskedelmi szerkezetre, amely akadályozhatja a tagállamok között az egységes piac célkitűzéseinek megvalósítását.¹⁷

15 United Brands ítélet, 249–253. pont. Lásd szintén: 2009. március 25-i Scippacercola és Terezakis kontra Bizottság végzés, C-159/08 P, nem tették közzé, EU:C:2009:188, 47. pont.

16 Lásd: 1989. július 13-i Tournier ítélet, 395/87, EU:C:1989:319 (Tournier ítélet), 38. pont; 1989. július 13-i Lucazeau és társai ítélet, 110/88, 241/88 és 242/88, EU:C:1989:326 (Lucazeau ítélet), 25. pont.

17 Lásd: 2007. január 25-i Dalmine kontra Bizottság ítélet, C-407/04 P, EU:C:2007:53, 89. és 90. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

27. Önmagában azonban az a tény, hogy egy erőfölényben lévő vállalkozás magatartásának tárgya egyetlen tagállamban történő árukereskedelem, nem elegendő annak kizárásához, hogy ez hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre. Az ilyen magatartás ugyanis azzal a hatással járhat, hogy tartóssá teszi a nemzeti piacok részekre töredezését, és ezzel akadályozza a Szerződésben célul kitűzött gazdasági összefonódást.¹⁸

28. A jelen ügyben – ahogyan azt a kérdést előterjesztő bíróság maga is megjegyzi – az AKKA/LAA által alkalmazott árpolitika külföldi szerzők műveit is érinti, ezért befolyással van e művek Lettországbán történő terjesztésére. Mivel ez a szerv jogi monopóliumot élvez, az arra vonatkozó döntése, hogy engedélyezi-e, illetve hogyan és milyen áron a védelem alatt álló művek többszörözését, elkerülhetetlenül hatást gyakorol a lettországi fogyasztói szokásokra, valamint a szerzői jogi jogosultaknak a hivatkozott ország piacával kapcsolatos döntéseire.

29. A Bíróság ugyanis következetesen megállapította, hogy az uniós versenyjogi szabályok akkor is vonatkoznak a közös jogkezelő szervezetek zeneművek engedélyezéséből álló tevékenységeire, ha azok a tevékenységek csak egy tagállamra korlátozódtak.¹⁹

30. E tekintetben nincs jelentősége annak az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban említett ténynek, hogy a Törvényszék 2013-ban²⁰ részben megsemmisített egy EUMSZ 101. cikk szerinti eljárás keretében elfogadott, és 24 közös jogkezelő szervezetnek (ideértve az AKKA/LAA-t) címzett bizottsági határozatot (a továbbiakban: CISAC-határozat).²¹ A Törvényszék azon az alapon semmisítette meg a CISAC-határozatot, hogy a Bizottság nem bizonyította a jogilag megkövetelt módon a közös jogkezelő szervezetek közötti összehangolt magatartást. A Törvényszék ítélete egyáltalán nem érinti azt a kérdést, hogy a közös jogkezelő szervezetek magatartása alkalmas volt-e a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására.

31. Következésképpen meg kell állapítani, hogy valamely olyan közös jogkezelő szervezet magatartása, amely külföldi szerzők műveit is szed be díjakat, annak ellenére befolyással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre az EUMSZ 102. cikk szerint, hogy ezt a magatartását egyetlen tagállamon belül folytatja.

C. A második kérdéstről

32. A kérdést előterjesztő bíróság a második kérdésével lényegében azt szeretné tudni, hogy az alapeljárásban szereplő helyzetben a nemzeti versenyhatóság részéről helyénvaló és elegendő volt-e összehasonlítást végezni a szóban forgó nemzeti piac árai és a szomszédos piacok árai között.

33. A második kérdés – a harmadik, negyedik és ötödik kérdéshez hasonlóan – a fenti 17–19. pontban említett elemzés első szakaszára vonatkozik: annak értékelésére, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás által ténylegesen felszámított ár túlzottan magas-e a viszonyítási árhoz képest. Emlékeztetőül, az utóbbi az az ár, amelyet a szóban forgó vállalkozás elméletileg felszámított volna a piacon fennálló verseny esetén.

18 Lásd: 2008. július 1-jei MOTOE-ítélet, C-49/07, EU:C:2008:376, 42. pont.

19 Lásd például: Tournier ítélet és Lucazeau ítélet. Lásd szintén: 1979. október 25-i Greenwich film production ítélet, 22/79, EU:C:1979:245, 11–13. pont; 1983. március 2-i GVL kontra Bizottság ítélet, 7/82, EU:C:1983:52, 37–39. pont.

20 Lásd különösen: 2013. április 12-i Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/Latvijas Autoru apvienība kontra Bizottság ítélet, T-414/08, nem tették közzé, EU:T:2013:174.

21 Az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban 2008. július 16-án hozott C (2008) 3435 végleges bizottsági határozat (COMP/C2/38.698 „CISAC”-ügy).

34. Ez a második kérdés az alapeljárásban felvetett problémáknak egyértelműen a lényegét érinti, mivel annak tisztázását várja a Bíróságtól, hogy a versenyhatóságok milyen módszereket és kritériumokat alkalmazhatnak a viszonyítási ár meghatározása céljából. E szempont részletesebb vizsgálata előtt ismét emlékeztetek arra, hogy az alapeljárásbeli jogvita egy jogi monopóliummal járó helyzetben folytatott állítólagos tisztességtelen árazási gyakorlatra vonatkozik.

1. Általános megjegyzések

35. Amint azt a fenti 18. és 19. pontban elmagyaráztam, a túlzottan magas ár meghatározására szolgáló módszertan tekintetében a Bíróság hagyott bizonyos mozgásteret az uniós és a nemzeti versenyhatóságok számára. Véleményem szerint ez nagyon észszerű megközelítés a következő okokból.

a) Nincs kizárólagos módszer vagy vizsgálat

36. Biztonsággal kijelenthető, hogy a jogi és gazdasági szemlélet jelenlegi szakaszában nincs olyan egyetlen módszer, vizsgálat vagy feltételrendszer, amelyet e célból általánosan elfogadtak a gazdasági szakirodalomban vagy a jogrendszerek között. A különböző hatóságok, valamint jogászok és közgazdászok számos elemzési módszert (valamint többféle feltételt, vizsgálatot vagy „szűrést”) javasoltak. Valójában azonban e módszerek mindegyikének van valamilyen eredendő gyenge pontja.

37. Először, egyik módszer sem alkalmazható minden körülmények között, mivel megfelelőségük (valamint időnként alkalmazásuknak maga a lehetősége) jelentős mértékben múlik az egyes ügyek sajátosságain. Egy példával élve, kevés értelme van a költségek és árak összehasonlításának olyan immateriális javak értékesítése tekintetében, mint amilyenek például – az alapeljárás tárgyához hasonlóan – a szerzői jogi védelem alatt álló zeneművek.

38. Másodsor, hiányozhat vagy hiányos lehet a viszonyítási ár kiszámítására irányuló műveletek elvégzéséhez szükséges információ, vagy ellentmondásos értékkel bírhat. Például a legtöbb üzleti tevékenységben és számos vállalkozás számára igen összetett feladat a költségek azonosítása és valamely konkrét termékhez rendelése.²² A haszonkulcsok számítása ezért meglehetősen bizonytalan tevékenység. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az eltérő jogszabályi rendelkezések vagy számviteli szabályok következtében az egyes ágazatok vagy országok között változhatnak a számviteli standardok és díjak, továbbá előfordulhat, hogy nem mindig tükrözik a releváns gazdasági elképzeléseket.²³

39. Harmadszor, szintén kockázatos az árak különböző földrajzi piacok, versenytársak és/vagy időszakok közötti összehasonlítása. A piacok ritkán homogének annyira, hogy azonnal és automatikusan sor kerülhessen értékelhető összehasonlításra. Az összehasonlítás viszonyítási alapjaként szolgáló piac(ok)ról származó adatok tekintetében számos „kiigazításra” lehet szükség, mielőtt azt az adatot fel lehet használni a viszonyítási ár meghatározására.

40. Kezdve a földrajzi összehasonlításokkal, az olyan tényezők, mint – csupán néhányat említve – a nemzeti adók, a nemzeti munkaerőpiac jellemzői és a helyi fogyasztói igények jelentős mértékben befolyásolhatják az érintett termék vagy szolgáltatás fogyasztói árát.²⁴ A versenytársak közötti összehasonlítás tekintetében nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az árkülönbségek tükrözhetik pusztán a minőségbeli különbségeket is: valamely drágább termék objektíve lehet jobb minőségű (vagy legalábbis annak tűnhet).

²² Felvázoltam néhányat a problémák közül: Wahl, N., „Exploitative high prices and European competition law – a personal reflection”, *Konkurrensvetket* (lásd: 9. lábjegyzet), 71. és 72. pont.

²³ Lásd: Edwards, J., Kay, J., Mayer, C., *The Economic Analysis of Accounting Profitability*, Clarendon Press kiadó, 1987.

²⁴ Lásd például: O'Donoghue, R., Padilla, A.J., *The Law and Economics of Article 82 EC*, második kiadás, Hart Publishing kiadó, 2013., 617. o.

41. Végezetül az időbeli összehasonlítás tekintetében figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy a valamely termék vagy szolgáltatás végső árát befolyásoló tényezők meglehetősen gyorsan változhatnak a piacon. Ezek a tényezők vonatkozhatnak jogszerű üzleti stratégiákra (valamely vállalkozás például dönthet úgy, hogy megpróbál betörni egy új piacra, és ezért bizonyos ideig nagyon alacsony árakat alkalmaz, vagyis elfogadja haszonkulcsai minimálisra csökkentését); költségnövekedésre (olyan külső tényezők következtében, mint például a helyi adózási szabályok vagy a hitelfelvételi költségek változásai, vagy magának a vállalkozásnak az üzleti döntései miatt, mint például a reklámkampányok vagy a kutatás és fejlesztés tekintetében hozott döntések); vagy akár fogyasztói igényekre (például új értékesítési stratégiák következtében változik valamely termék fogyasztói megítélése). Ezek a tényezők mind okozhatnak hirtelen és jelentős (általában jogszerű) árváltozásokat.

42. A fenti korlátozások miatt az antitröszt hatóságok és a közgazdászok általában egyetértenek abban, hogy egy esetlegesen túlzottan magas árazás esetében a viszonyítási ár meghatározására irányuló gyakorlat nagy fokú kockázattal jár az I. hibatípus (vagy téves pozitív eredmények: egy árat tévesen a versenyképes árat meghaladónak tekintenek), valamint a II. hibatípus (vagy téves negatív eredmények: egy árat tévesen a versenyképes ár alattinak tekintenek) tekintetében.²⁵

b) A különböző módszerek kombinálása

43. Ezért, mivel nincs egy minden esetben hozzáférhető vizsgálat, továbbá figyelembe véve a valamennyi létező módszerben ott rejlő korlátokat, álláspontom szerint alapvető fontosságú, hogy a tévedések kockázatának elkerülése (vagy helyesebben minimálisra csökkentése) érdekében a versenyhatóságoknak arra kellene törekedniük, hogy több olyan módszer kombinálásával vizsgálják az ügyet, amelyeket elfogad a hagyományos gazdasági gondolkodás, és amelyek alkalmasnak és elérhetőnek tűnnek az adott helyzetben. Úgy tűnik számomra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatában fellelhető – és a fenti 18. és 19. pontban említett – módszerek megfelelnek e célra.²⁶

44. A több módszer kombinálására irányuló választás valójában az a megközelítés, amelyet világszerte számos antitröszt hatóság követett: például az egyesült királyságbeli Office of Fair Trading (Tisztességes Kereskedelem Hivatala, OFT) is így tett a Napp ügyben.²⁷ Összhangban van továbbá a hivatkozott hatóságok nemzetközi vitafórumain tett javaslatokkal,²⁸ valamint a kortárs gazdasági szakirodalommal.²⁹

45. Tény, hogy ezt a megközelítést kritizálták azon az alapon, hogy számos pontatlan módszertan kombinált alkalmazása – még ha kölcsönösen következetes eredményeket is hoznak – nem feltétlenül vezet megbízhatóbb következtetéshez.³⁰ Kétségtávol, valamely módszer gyengeségei nem feltétlenül orvosolhatók másik, hasonlóképpen gyenge módszer alkalmazásával. Mégis, ha a módszereket egymástól függetlenül alkalmazzák, az egyik módszer korlátai nem befolyásolnák a többi módszer alkalmazása útján elért eredményeket. Ennek megfelelően – feltéve, hogy a használt módszertanok önmagukban nem hibásak és valamennyit szigorúan és objektíven alkalmazzák – az eredmények hasonlósága az adott ügyben a lehetséges viszonyítási ár mutatójának tekinthető.

²⁵ Lásd: OECD-jelentés, 10. és 26–28. o.

²⁶ Nyilvánvalóan lehetnek más módszerek is, ezekkel azonban nem foglalkoztak az alapeljárás során, és ezért én sem vizsgálom őket a jelen indítványban.

²⁷ Az egyesült királysági versenyjogi fellebbviteli bíróság fellebbezés nyomán szintén megerősítette ezt a megközelítést, lásd: 2002. január 15-i Napp Pharmaceutical Holdings Limited and Subsidiaries kontra Director General of Fair Trading ítélet [2002] CAT 1, 56–69. és 390–405. pont.

²⁸ Lásd: OECD-jelentés, 12. o.

²⁹ Lásd: Röller, L. H., „Exploitative Abuses”, in Ehlermann, Marquis (szerk.), *European Competition Law Annual 2007: A Reformed approach to Article 82*, Hart Publishing kiadó, Oxford, 2008., 525–532. o.; és Motta, M., de Streel, A. (lásd: 9. lábjegyzet), 367. és azt követő oldal.

³⁰ Lásd például: Evans, D. S., Padilla, J. A., „Excessive Prices: Using Economics to Define Administrable Legal Rules”, *Journal of Competition Law and Economics*, 2005., 109. o.

c) *További mutatók*

46. Lehetnek azonban olyan ügyek, ahol csak az egyik ilyen módszer lesz elérhető vagy megfelelő a viszonyítási ár meghatározása szempontjából. Ezekben az ügyekben alapvető fontosságúnak tartom, hogy a hatóság más mutatókat is figyelembe vegyen, amelyek megerősíthetik, vagy ellenkezőleg, kétségbe vonhatják az említett módszer eredményeit.

47. Megítélésem szerint az alábbi mutatók relevánsak.

48. Először, nem könnyű az árat jelentősen a versenyképes szint fölött megállapítani egy olyan piacon, amelyet nem védenek szigorú korlátok a belépés vagy bővítés tekintetében. Máskülönben – a fent említettek szerint – a piacnak rövid-, illetve középtávon főszabály szerint képesnek kell lennie az önkorrekcióra: a magas árak rendes körülmények között új belépőket vonzanak, vagy a meglévő versenytársakat ösztönzik bővítésre. Ezért vagyok meggyőződve arról – ahogyan azt a jelen indítvány elején kifejtettem –, hogy az EUMSZ 102. cikk szerinti tisztességtelen árak csak szabályozott piacokon fordulhatnak elő, ahol a hatóságok valamilyen ellenőrzési jogkört gyakorolnak a kínálat vezérelte piaci erők fölött, és így csak korlátozottan érvényesül a szabad és nyílt verseny. Nyilvánvalóan minél szigorúbbak és minél tartósabbak a jogalkotó által létrehozott korlátok, az erőfölényben lévő vállalkozások annál jobban tudják érvényesíteni piaci erejüket.

49. Másodsor, kevésbé valószínű a versenyképes árat jelentős mértékben meghaladó ár előfordulása olyan piacon, ahol ágazati szabályozó szerv működik, amelynek feladata többek között az ágazatban tevékenykedő vállalkozások által alkalmazott árak rögzítése vagy ellenőrzése. Az ágazati szabályozó hatóságok a versenyhatóságokhoz képest egyértelműen alkalmasabbak az árak felügyeletének ellátására, valamint – szükség szerint – a lehetséges visszaélések orvoslására.³¹ Ezért úgy tűnik, hogy ilyen helyzetekben az antitröszt jogsértések alapvetően a „tévesen megítélt ügyekre”, vagy – még általánosabban – szabályozási hiányosságokra korlátozódnának: olyan ügyekre, ahol az ágazati szabályozó hatóságnak közbe kellett volna avatkoznia, azonban ezt tévedésből elmulasztotta.

50. Harmadsor, a piaci erővel rendelkező vállalkozások értelemszerűen kevésbé tudják kihasználni helyzetüket, amikor erős vevőkkel folytatnak tárgyalásokat. Például a szerzői jogi védelem alatt álló zeneművek felhasználási engedélyei tekintetében valószínűsíthetően más tárgyalási helyzetben vannak a kis boltok, mint a nemzetközi platformok (például a Spotify), vagy a nagy és tapasztalt vállalkozások csoportjai (például a hollywoodi „nagyok”). Valamely vállalkozás (vagy vállalkozáscsoport) méretének és pénzügyi erejének jelentős súlya lehet a tárgyalások során. Ebben az összefüggésben azonban szintén nagy jelentősége lehet annak, hogy az engedélyezett termékek milyen mértékben tekinthetők a vevők üzleti tevékenysége fontos (vagy akár nélkülözhetetlen) összetevőjének.

51. Nyilvánvaló, hogy egyéb tényezők is lényegesek lehetnek az egyes esetek sajátos körülményeitől függően.

d) *Fenntartások*

52. Összegzésképpen fontosnak tűnik a következő két észrevétel. Először emlékeztetnék arra, hogy az antitröszt hatóságnak kell bizonyítania, hogy sérültek az uniós versenyjogi szabályok.³² Másodsor, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az ártatlanság vélelméhez hasonló elveket alkalmazni kell az uniós versenyjogi szabályok lehetséges megsértése miatt vizsgálat alá vont vállalkozásokra.³³

31 Lásd például: Geradin, D., Layne-Farrar, A., Petit, N., *EU Competition Law and Economics*, Oxford University Press kiadó, Oxford, 2012., 270. o., valamint további hivatkozások.

32 Lásd: a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 2. cikke, valamint *United Brands* ítélet, 264. pont. Később visszatérek e kérdésre a jelen indítvány 132–139. pontjában.

33 Lásd e tekintetben: 2016. január 21-i *Eturas és társai* ítélet, C-74/14, EU:C:2016:42, 38. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

53. Ebből álláspontom szerint az következik, hogy a megbízható adatok esetleges hiánya vagy a viszonyítási ár kiszámítására (vagy megerősítésére) szolgáló műveletek összetettsége nem szolgálhat a versenyhatóság hiányos, felszínes vagy kétségbe vonható elemzésének indokául. Más szóval, a hatóság által az értékelés elvégzése során tapasztalt nehézségek nem lehetnek hátrányosak a vizsgálat alá vont vállalkozásra nézve.

54. Függetlenül az adott ügyben szereplő sajátos helyzetől, az alkalmazott módszer(ek)nek és a vizsgált egyéb mutató(k)nak kellő mértékben teljes és megbízható, olyan elemeket kell szolgáltatniuk a hatóság számára, amelyek mind ugyanabba az irányba mutatnak: a (hipotetikus) viszonyítási ár és a szóban forgó erőfölényben lévő vállalkozás által alkalmazott (tényleges) ár közötti különbség³⁴ fennállására.

55. Ebben az összefüggésben fogom vizsgálni az alapeljárásban szereplő ügy sajátosságait.

2. A jelen ügy

56. A vitatott határozatban a versenytanács úgy döntött, hogy összehasonlítja az AKKA/LAA által alkalmazott díjakat és a más földrajzi piacokon tevékenykedő hasonló szervek által alkalmazott díjakat. A kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy a szóban forgó ügyben ez a módszer helyénvaló és elegendő volt-e.

a) A módszer helyénvalósága

57. A fenti 19. és 23. pontban említettek szerint a Bíróság – főszabály szerint – érvényesnek fogadta el a földrajzi összehasonlítás módszerét. Ráadásul éppen közös jogkezelő szervezetek eljárására vonatkozó ügyekben hagyta jóvá azt.

58. Így egyetérttek a német, spanyol, lett és holland kormányokkal, valamint a Bizottsággal abban, hogy a különböző tagállamokban különböző szervek által ugyanazon szolgáltatás után felszámított árak földrajzi összehasonlítása – egy az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetben³⁵ – a viszonyítási ár meghatározásának helyénvaló módszere lehet az EUMSZ 102. cikk tekintetében.

59. Ez nyilvánvalóan csak akkor igaz, ha a hatóság helyesen alkalmazta a módszert.

b) A módszer helyessége

60. Főszabály szerint egyértelműen a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróságok feladata megvizsgálni, hogy valamely konkrét ügyben helyesen alkalmazták-e az adott módszert. A Bíróság azonban – lehetőség szerint – iránymutatással szolgálhat e bíróságok számára, hogy megfelelően és következetesen értelmezzék és alkalmazzák az EUMSZ 102. cikket.

61. E tekintetben azon az állásponton vagyok, hogy a hatóságnak először a referencia-tagállamokat kell kiválasztania objektív, helyénvaló és ellenőrizhető kritériumok alapján.

62. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a versenytanács azért választotta a szomszédos Litvániát és Észtországot, mivel viszonylag hasonlóak Lettországhoz a fogyasztói szokások, a gazdaság és az átlag-életszínvonal (bruttó hazai termék) tekintetében, valamint közös történelmi és kulturális örökséggel rendelkeznek.

³⁴ Pontosabban: *jelentős és tartós* különbség fennállására, amint azt az ötödik előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés elemzése során kifejtem (101–113. pont).

³⁵ Feltételezem, hogy hasonlóak a különböző tagállamok hasznosítói számára hozzáférhetővé tett repertoárok. Ezt a nemzeti bíróságnak kell megvizsgálnia.

63. Ellentétben az AKKA/LAA által képviselt állásponttal, úgy vélem, hogy e kritériumok objektívek és ellenőrizhetőek. Ezen túlmenően relevánsnak tűnnek, amennyiben annak biztosítására szolgálnak, hogy a piacok mind a kereslet, mind a kínálat oldalán homogének legyenek. Ebben az összefüggésben alapvető fontosságú figyelembe venni a következő két tényezőt, amelyek véleményem szerint befolyásolhatják az AKKA/LAA által nyújtott szolgáltatás *gazdasági értékét*: i. az AKKA/LAA vevőinek képességét és hajlandóságát az igénybe vett szolgáltatás kifizetésére; valamint ii. az AKKA/LAA vevői által a hivatkozott szolgáltatásból akkor nyerhető gazdasági előnyt, amikor a saját vevőik részére értékesítenek termékeket vagy nyújtanak szolgáltatásokat.

64. Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság feladata megvizsgálni, hogy az állítólagos hasonlóságok – egyfelől Lettország, másfelől Litvánia és Észtország oldalán – valódiak és valóban lényegesek a versenytanács által végzett elemzés szempontjából.

65. Fontos szempont, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak azt is biztosítania kell, hogy egyetlen más – bár nem szomszédos³⁶ – tagállam se teljesítse a versenytanács által kiválasztott feltételeket. Más szóval – a német kormány érvelése szerint – az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság) köteles azt is ellenőrizni, hogy a versenytanács nem zárt-e ki országokat önkényesen, vagy – ami még rosszabb – azért, mert adataik nem „illettek” az ügybe.

66. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság szerint a versenytanács a határozatában – szemléltetésképpen – a más tagállamokban alkalmazott díjakat (egyedileg, valamint az uniós átlag kiszámítása céljából) is megvizsgálta, figyelembe véve a bruttó hazai terméken alapuló vásárlóerő paritási indexet. Ennek az elemzésnek az eredménye úgy tűnik, alátámasztja a Litvánia és Észtország piacainak vizsgálatából levont következtetéseket.

67. Rendkívül fontos annak az országcsoportnak a „bővítése”, amellyel a lett piacot összehasonlították. Nem biztos, hogy megbízható eredményeket hoz a két országra korlátozott összehasonlítás, bármennyire is homogének azok az országok Lettországgal. Amint arra az AKKA/LAA rámutat, bármely – a két piac valamelyikében esetlegesen előforduló – atipikus tényező rendkívül jelentős befolyással lenne a versenyhatóság által végzett számításokra. Szerintem összehasonlítás céljára lehetőség szerint minél nagyobb számú országot kell mintául választani.³⁷

68. Bármely, a releváns tagállam és az összehasonlítás céljára választott másik tagállamok közötti jelentőségteljes különbséget számon kell tartani. A fent említettek szerint a Bíróság ugyanis egyértelművé tette, hogy lehetséges az országok közötti összehasonlítás, amennyiben azt következetes módon végzik. A kérdést előterjesztő bíróságnak ezért ellenőriznie kell, hogy elvégezték-e a szükséges kiigazításokat a különböző országok között fennálló különbségek számbavétele érdekében.

c) A módszer elégsége

69. A kérdést előterjesztő bíróságnak adandó válasz érdekében vizsgálandó utolsó kérdés az, hogy a versenytanács által követett földrajzi összehasonlítási módszer *elégséges* volt-e a viszonyítási ár meghatározása szempontjából.

70. Ennek a kérdésnek az eldöntése főszabály szerint szintén a nemzeti bíróság feladata. A kérdést előterjesztő bíróság számára nyújtott iránymutatás érdekében azonban utalok a következőkre.

³⁶ Számomra valamely ország földrajzi közelsége önmagában nem tűnik különösebben értékesnek. Ez a tényező csak annyiban bír értékkel, amennyiben befolyásolja az elemzés szempontjából lényeges olyan elemeket, mint a fogyasztói szokások vagy preferenciák, vagy a piacok felépítése.

³⁷ Amennyiben jól értem, a vitatott határozatban összehasonlításra kiválasztott összes (vagy majdnem összes) országban a lettországihoz hasonló jogi monopólium van. Következésképpen nem lehet kizárni, hogy a közös jogkezelő szervezetek által alkalmazott díjak – azokban az országokban is – meghaladhatják a versenyképes árat. Ez nyilvánvalóan befolyással lenne a hatóság által számított viszonyítási árra. A hatóság által felhasznált adat tökéletlensége azonban a vizsgálat alá vont vállalkozásnak kedvezne: a viszonyítási ár magasabb lenne, mint a versenyképes ár.

71. A kérdést előterjesztő bíróságnak először ellenőriznie kell, hogy a földrajzi összehasonlítás mellett más alternatív módszereket is alkalmazni lehetett volna-e a viszonyítási ár meghatározása érdekében. Figyelemmel a nemzeti bíróság által végzett ellenőrzésre, úgy vélem, hogy bizonyos más módszerek valószínűleg nem lehetnek hozzáférhetőek vagy alkalmasak.

72. Először, a vitatott határozat tárgyául szolgáló helyzetben lehetetlennek tűnik elvégezni a költség–ár elemzést (milyen költsége van egy zenemű megalkotásának?).³⁸

73. Ebben az összefüggésben azonban megállapítom, hogy a holland kormány eltérő típusú elemzést javasol, amely az engedélyezett művek szerzői által – az AKKA/LAA által alkalmazott díjak alapján – ténylegesen kapott díjazásra összpontosít. Számos uniós irányelvben található olyan rendelkezés, amely pontosan a szerzői jogi jogosultaknak a műveik felhasználásáért járó díjazással foglalkozik.

74. A 92/100/EGK irányelv³⁹ 8. cikkének (2) bekezdése például kimondja, hogy a felhasználók kötelesek „méltányos díjazást” fizetni a jogosultaknak a hangfelvétel kereskedelmi célú nyilvánosságra hozatala, illetve e hangfelvétel példányának vezeték nélküli sugárzása vagy egyéb módon a nyilvánossághoz közvetítése esetén. A Bíróság a „méltányos díjazás” fogalmát úgy értelmezte, mint amely lehetővé teszi „a megfelelő egyensúly megteremtését az előadóművészek vagy előadók és a hangfelvétel-előállítóknak egy meghatározott hangfelvétel sugárzása címén járó díjazás megszerzésére irányuló érdekei és harmadik személyeknek e hangfelvétel észszerű feltételek között történő sugárzásának a lehetőségére vonatkozó érdekei között”. A Bíróság azt is megállapította, hogy a díjazás méltányos jellegét „különösen e felhasználásnak a kereskedelmi forgalmi értéke szempontjából kell vizsgálni”⁴⁰.

75. Ezen felül a 2014/26/EU irányelv⁴¹ 16. cikkének (2) bekezdése, amely a felhasználás közös jogkezelő szervezetek által történő engedélyezésére vonatkozik, előírja, hogy „a jogosultak a felhasználás engedélyezése fejében megfelelő díjazásban részesülnek”⁴². Bár a 2014/26 irányelv *ratione temporis* nem alkalmazható az alapeljárásban, mégis lényeges lehet, mivel a „megfelelő díjazás” fogalma hasonlóságot mutat a 92/100 irányelvben található „méltányos díjazás” fogalmával. A holland kormány álláspontja szerint nem tekinthetők visszaélésszerűnek az EUMSZ 102. cikk szerint az olyan díjak, amelyek méltányos vagy megfelelő díjazást biztosítanak.

76. A holland kormány megközelítése valóban vonzónak tűnik: ha azok az árak minősülnek tisztességtelennek, amelyek túlzottan kizsákmányolják a vevőket az erőfölényben lévő vállalkozások érdekében, logikusnak tűnik megfontolni, hogy azok az árak, amelyek nem teremtenek egyensúlyt a jogosultak és a vevők érdekei között, ellentétesek lehetnek az EUMSZ 102. cikkel. A Bíróság által a Kanal 5 ítéletben alkalmazott megközelítés úgy tűnik, valamennyire ezt az álláspontot támogatja.⁴³

38 Lásd a jelen indítvány 37. pontját. Lásd továbbá: Jacobs főtanácsnok Tournier-ügyre vonatkozó indítványa, 395/87, EU:C:1989:215, 53. pont.

39 A bérleti jogról és a kölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos egyes jogokról [helyesen: a szellemi tulajdon területén a bérleti jogról, a haszonkölcsönzési jogról és a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról] szóló, 1992. november 19-i 92/100/EGK tanácsi irányelv (HL 1992. L 346., 61. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 120. o.).

40 2003. február 6-i SENA-ítélet, C-245/00, EU:C:2003:68, 36. és 37. pont.

41 A szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló, 2014. február 26-i 2014/26/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2014. L 84., 72. o.).

42 Ez a rendelkezés emlékeztet a Bíróság EUMSZ 102. cikkre vonatkozó ítélkezési gyakorlatára is, amikor hozzáteszi, hogy „a kizárólagos jogok és a díjazáshoz való jogok díjszabásának *észszerűnek* kell lennie, többek között a jogok gyakorlásának *gazdasági értékéhez* képest, szem előtt tartva a művek és egyéb teljesítmények felhasználásának jellegét és körét, valamint a közös jogkezelő szervezet által nyújtott szolgáltatás *gazdasági értékéhez* képest. A közös jogkezelő szervezetek tájékoztatják az érintett felhasználót az e díjszabások megállapítására használt kritériumokról” (kiemelés tőlem).

43 2008. december 11-i Kanal 5 és TV 4 ítélet, C-52/07, EU:C:2008:703.

77. Nekem azonban kétségeim vannak azzal kapcsolatban, hogy teljesen megegyezik egyrészt a 92/100 irányelv és 2014/26 irányelv, másrészt pedig az EUMSZ 102. cikk által teremtett jogi keret: eltérő célkitűzéseik vannak és eltérő logikát követnek. Az irányelvek többek között annak biztosítására törekednek, hogy a szerzőknek és előadóművészeknek a további alkotó és művészi tevékenységük biztosítása érdekében megfelelő jövedelmük legyen.⁴⁴ Az EUMSZ 102. cikk ellenben annak biztosítására törekszik, hogy az erőfölényben lévő vállalkozások (ideértve a közös jogkezelő szervezeteket) ne éljenek vissza piaci erejükkel.

78. Mindenesetre nem vagyok biztos abban, hogy a versenyhatóság számára nagy segítséget jelentenének az olyan fogalmak, mint a „méltányos” és „megfelelő” díjazás. Számomra pont olyan homályosnak tűnnek, mint a „túlzottan magas” vagy „tiszteletlen” árak fogalmai.

79. Másodszor, mivel az AKKA/LAA jogi monopóliummal rendelkezik, Lettorszáiban nincsenek olyan, versenytárs vállalkozások által kínált hasonló szolgáltatások, amelyeket összehasonlítás céljából fel lehetne használni. Az AKKA/LAA ráadásul nem aktív Lettország területén kívül. Ami az AKKA/LAA által a különböző időszakokban alkalmazott díjak összehasonlítását illeti, nem egyértelmű, hogy az hasznos hivatkozási pontokkal szolgálhatott volna, hiszen a versenytanács már előzőleg túlzottan magasnak találta a korábbi díjakat.

80. A kérdést előterjesztő bíróság feladata ellenőrizni, hogy voltak-e a viszonyítási ár meghatározására szolgáló egyéb olyan elérhető és alkalmas módszerek, amelyeket elméletileg együtt lehetett volna alkalmazni a tagállamok közötti összehasonlítással. Szintén a kérdést előterjesztő bíróság feladata ellenőrizni, hogy megerősítették-e további tényezők a versenytanács által a viszonyítási árak tekintetében megállapított eredményeket.

3. Válasz az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre

81. Mindezen megfontolások alapján azt javaslom a Bíróságnak, hogy a második előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést a következőképpen válaszolja meg: az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetben főszabály szerint helyénvaló összehasonlítani a szóban forgó piacok díjait más piacok díjaival. Azt azonban a kérdést előterjesztő bíróságnak kell ellenőriznie – valamennyi releváns körülményre tekintettel –, hogy egyrészt az összehasonlítást helyesen végezték-e el, másrészt az elegendő volt-e.

D. A harmadik kérdésről

82. A kérdést előterjesztő bíróság a harmadik kérdésével arra vár választ, hogy helyénvaló és elegendő-e a vásárlóerő-paritási index alkalmazása a különböző közös jogkezelő szervezetek által felszámított díjak összehasonlítása során?

83. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az AKKA/LAA által Lettorszáiban alkalmazott díjaknak 19 másik tagállamban (vagyis a szomszédos országoktól különböző tagállamokban) alkalmazott díjakkal történő összehasonlítása során a versenytanács felhasználta a vásárlóerő-paritási indexet a hivatkozott díjak „korrekciója” érdekében.

⁴⁴ Lásd a 92/100 irányelv (7) preambulumbekzdését és a 2014/26 irányelv (1) és (31) preambulumbekzdését.

84. Elsőként ismét emlékeztetni kívánok arra, hogy a Bíróság a Tournier-ítéletben és Lucazeau-ítéletben megállapította, hogy lehetséges a díjak földrajzi összehasonlítása, feltéve, hogy „következetes alapon” történik.⁴⁵ Álláspontom szerint valamely összehasonlítás következetessége nem csak azt kívánja meg, hogy a szóban forgó termékeknek és szolgáltatásoknak egyformának vagy nagyon hasonlóknak kell lenniük, hanem nagyjából hasonlóknak kell lennie annak a gazdasági környezetnek is, amelyben ezeket a termékeket értékesítik vagy a szolgáltatásokat nyújtják.

85. Mindazonáltal nem vitatható, hogy az Európai Unió belül jelentős árszintkülönbségek léteznek, ami azt jelenti, hogy az állampolgárok a különböző országokban eltérő árat fizetnek ugyanazért az áruért vagy szolgáltatásért. A fogyasztók vásárlóereje még abban az esetben is eltérhet, ha egyes országok ugyanazt a pénznemet használják.

86. Ezért vagyok én is azon az állásponton – összhangban a német, a spanyol, a litván és a holland kormány által előadott érvekkel –, hogy a vásárlóerő-paritási index hasznos eszköz lehet annak biztosítására, hogy homogén értékek alapján végezzék az azonos szolgáltatásra különböző országokban alkalmazott díjak összehasonlítását.

87. A vásárlóerő-paritási indexet valóban rendszeresen használják gazdasági tanulmányokban – ideértve az olyan szervek által készített tanulmányokat, mint az Eurostat, az OECD vagy a Világbank –, amikor például az életszínvonal országok közötti összehasonlítását kell elvégezni. E célból a vásárlóerő-paritási indexet mint pénznem-átszámítási arányszámot alkalmazzák a nemzeti pénznemekben kifejezett gazdasági mutatók „vásárlóerő-egységnek” (*Purchasing Power Standard*, PPS) nevezett közös fiktív pénznemre történő átalakítására, ami kiegyenlíti a különböző nemzeti valuták vásárlóerejét és lehetővé teszi az országok közötti érdemi összehasonlítás elvégzését. Ezek a műveletek lehetővé teszik az összehasonlítandó adatok kiigazítását a különböző országokban létező árszint-különbségeknek megfelelően.

88. Az AKKA/LAA és a Bizottság ezzel szemben azzal érvel, hogy ilyen eszköz a díjak csak azon része tekintetében használható fel, amelyeket a közös jogkezelő szervezetek megtartanak, és nem használható a díjak azon része tekintetében, amelyeket díjazás címén kifizetnek a szerzői jogi jogosultaknak.

89. Ezzel nem értek egyet.

90. Nem csupán a közös jogkezelő szervezet költségeit befolyásolja annak az országnak a gazdasági helyzete, amelyben működik. Az állampolgárok életszínvonala és vásárlóereje szintén befolyásolja a közös jogkezelő szervezet vevőinek (a jelen ügyben az üzletek), valamint ez utóbbiak vevőinek (a jelen ügyben az üzletek ügyfeleinek) fizetési képességét és – bizonyos mértékben – hajlandóságát. Nagyon egyszerűen megfogalmazva: ha 1 euró az egyik országban nem egyenlő 1 euróval egy másik országban, ez attól függetlenül igaz, hogy a közös jogkezelő szervezet költségeinek finanszírozására vagy a szerzők díjazására fordítják az adott összeget. Ha az elemzés fő célkitűzése végső soron valamely adott ügylet gazdasági értékének megállapítása, ezt az értékelést nem lehet *in abstracto* elvégezni, hanem figyelemmel kell lenni arra a gazdasági és pénzügyi környezetre, amelyben sor kerül az ügyletre.

91. Ezért a vásárlóerő-paritási index használata hasznos eszköze lehet a közös jogkezelő szervezet által alkalmazott díjak – teljes egészében történő – elemzésének. Nem szükséges különbséget tenni e díjak különböző összetevői között.

⁴⁵ Lásd: Tournier ítélet, 38. pont; Lucazeau ítélet, 25. pont.

92. Ennek megfelelően úgy ítélem meg, hogy amennyiben egy hatóság elvégzi a különböző közös jogkezelő szervezetek által alkalmazott díjak földrajzi összehasonlítását, úgy ennek során figyelembe kell venni azoknak az országoknak az eltérő gazdasági helyzetét, amelyek területén a közös jogkezelő szervezetek működnek. E célra a vásárlóerő-paritási index használata megfelelő eszköznek tűnik számomra.

93. Annak megítélése azonban, hogy ez az eszköz *elegendő*-e, attól függ, hogy figyelembe veszik-e a többi olyan tényezőt is, amelyek befolyásolhatják valamely adott országban valamely termék vagy szolgáltatás fogyasztói árát. Lehetnek ugyanis olyan tényezők – ideértve a nem makrogazdasági tényezőket –, amelyek befolyásolhatják az országokra jellemző kereslet szerkezetét. Számomra úgy tűnik, hogy e tekintetben – különösen egy az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló ügyben – kulcsfontosságú annak megítélése, hogy valamely adott országban a közös jogkezelő szervezetek vevői (mint például az üzletek) kiterjeszthetik-e, és ha igen, milyen mértékben üzleti tevékenységüket azáltal, hogy nyilvánosan zenét játszanak az üzlethelyiségekben.

94. Ezek mindenesetre olyan tényezők, amelyeket szintén vizsgálni lehet a Bíróság ítélkezési gyakorlatában meghatározott jogi elemzés második szakasza során. Ezzel a témával a hatodik előterjesztett kérdés vizsgálatánál foglalkozom.

95. A fentiekre figyelemmel a harmadik előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a vásárlóerő-paritási index használata helyénvaló lehet a különböző közös jogkezelő szervezetek által felszámított díjak összehasonlítása során. Annak megítélése, hogy ez az eszköz *elegendő*-e, attól függ, hogy figyelembe veszik-e a többi olyan tényezőt is, amelyek befolyásolhatják valamely adott országban valamely termék vagy szolgáltatás fogyasztói árát.

E. A negyedik kérdésről

96. A kérdést előterjesztő bíróság a negyedik kérdésével arra szeretne választ kapni, hogy az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló ügyben a különböző közös jogkezelő szervezetek által felszámított díjak összehasonlítását a piac minden egyes külön szegmensében vagy a díjak középszintjével kapcsolatban kell-e elvégezni.

97. Álláspontom szerint az erre a kérdésre adandó válasz eléggé magától értetődő.

98. Azt az érintett piac megfigyelésével kell megítélni, hogy egy vagy több vállalkozás által folytatott adott magatartás ellentétes-e az EUMSZ 101. vagy EUMSZ 102. cikkel.

99. Ezért, feltételezve, hogy az EUMSZ 102. cikk szerint releváns termékpiacnak számít a piac minden egyes külön szegmense (vagyis a kereskedelmi célból hasznosított alapterület szerint meghatározott felhasználói kategóriák) – melynek ellenőrzése a kérdést előterjesztő bíróság feladata –, a közös jogkezelő szervezetek által felszámított díjak összehasonlítását a piac minden egyes külön szegmensében el kell végezni.

F. Az ötödik kérdésről

100. A kérdést előterjesztő bíróság az ötödik kérdésével azzal kapcsolatban vár iránymutatást, hogy milyen körülmények között tekinthető egy árkülönbség *túlzottnak* az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontja szerint.

101. Mindjárt az elején kezdjük azzal, hogy felidézzük a tisztességtelen árazási gyakorlattal visszaélés gazdasági magyarázatát: amikor egy erőfölényben lévő vállalkozás a versenyképes szintet meghaladó árakat alkalmaz, az erőforrásokat nem hatékonyan osztják el és csökken a fogyasztói jólét (a jólét egy része az erőfölényben lévő vállalkozáshoz kerül, míg egy része egyszerűen elvész). Ennek megfelelően a szabályozott piacokon – elméleti szempontból – bármely, a versenyképes ártól való eltérés indokolhatja a versenyhatóságok beavatkozását. A viszonyítási ár és a tényleges ár közötti bármely különbség a fogyasztói jólét szempontjából bizonyos fokú veszteséget von maga után, amely verseny piac esetén nem fordult volna elő.

102. Az ilyen megközelítés azonban sem életszerű, sem pedig tanácsolható nem lenne egy versenyhatóság számára.

103. Először, amint azt a fenti 36–42. pontban kifejtettem, a viszonyítási ár kiszámítása meglehetősen összetett és bizonytalan kimenetelű tevékenység. Amennyiben a két ár közötti bármely – akármilyen kismértékű – különbség esetén beavatkozik a versenyhatóság, úgy egyszerűen túl magas lesz a téves pozitív eredmények kockázata. Ez nem csak azért probléma, mert nagy összegű bírságot szabhatnak ki a felelős vállalkozásra, hanem azért is, mert egy semleges – vagy esetleg versenyt ösztönző – magatartás is tiltottnak bizonyulhat. E tekintetben helyesen érveltek azzal, hogy az I. hibatípusok az egyoldalú magatartásokra vonatkozó versenyjogi döntésekben sokkal nagyobb költséggel járnak a társadalom szempontjából, mint a II. hibatípusok: „a gazdasági rendszer készségesebben korrigálja a monopóliumokat, mint a bírói tévedéseket [...]. Valamely egyszer már elítélt gyakorlat az előnyeitől függetlenül nagy valószínűséggel továbbra is elítéltnak minősül. Valamely tévesen kimentett monopoljellegű gyakorlat azonban végül megadja magát a versenynek, mivel a monopolhelyzetben lévő jogalany magasabb árai vonzzák a konkurenciát”⁴⁶.

104. Másodszor, a fenti nehézségek és bizonytalanságok miatt azt is tudomásul kell venni, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás számára gyakran nehéz lehet kellő valószínűséggel előre megítélni, hogy hol húzható meg a határvonal a jogszerű versenyképes ár és a tiltott túlzottan magas ár között. Ezért a jogbiztonság érdekében nem szabad a viszonyítási árhoz túl közel meghatározni ezt a küszöbértéket.

105. Harmadszor, a szigorú megközelítés azt követelné a versenyhatóságoktól, hogy lényegében olyan árszabályozó hatóságokká váljanak, amelyeknek folyamatosan figyelniük kell a szabályozott piacokat (potenciálisan valamennyit), valamint be kell avatkozniuk. Az ágazati hatóságokkal ellentétben a versenyhatóságoknál nyilvánvalóan nem állnak rendelkezésre sem az ehhez szükséges erőforrások, sem a kellő szakértelem.⁴⁷ Ezen túlmenően a fogyasztói jólét csökkenése időnként csekély mértékű is lehet, és nem szolgálhat a közigazgatási hatóságok összetett, időigényes és költséges beavatkozása indokál. Piacról piacra nagymértékben változik, hogy a fogyasztók miként reagálnak az árnövekedésre, és még egy monopolista sem határozhatja meg fogyasztóitól függetlenül az árakat.⁴⁸ Ezért a magas árak eltérő mértékben okozhatnak károkat a fogyasztói jólét szempontjából.

106. Ezért gondolom azt – összhangban a releváns hatóságok és bíróságok által elfogadott megközelítéssel uniós és tagállami szinten egyaránt, valamint a gazdasági szakirodalomban javasoltak szerint –, hogy valamely ár csak két feltétel teljesülése esetén minősülhet túlzottan magasnak az EUMSZ 102. cikk szerint: mind *jelentősen*, mind pedig *tartósan* a viszonyítási ár felett kell lennie.

46 Easterbrook, F. H., „The limits of antitrust”, Texas Law Review, 1984., 15. o.

47 Gyakran érvelnek ugyanis azzal, hogy valamely ágazati hatóság létrehozása vagy az árszabályozás elfogadása hatékonyabb módja lehetne a túlzottan magas árak elkerülésének a piacon. Még általánosabban véve, úgy ítélik meg, hogy a túlzott árakkal szembeni leghatékonyabb jogorvoslatot a törvényhozás *ex ante* beavatkozása jelenthetné a rendes versenyt hátráltató jogi akadályok elhárítása érdekében, ahelyett, hogy *ex post* jár el a szabályozás betartatásának kikényszerítése céljából.

48 Lásd: Fletcher A., Jardine, A., „Toward an Appropriate Policy for Excessive Pricing”, in Ehlermann, C. D., Marquis, M. (szerk.), *European Competition Law Annual 2007: A Reformed Approach to Article 82*, Hart Publishing kiadó, 2007., 536. o.

107. Ami az első szempontot illeti, hangsúlyoznám, hogy nem minden árkülönbséget kell az EUMSZ 102. cikk szempontjából relevánsnak tekinteni, hanem csak a fontos eltéréseket. Ezt a megközelítést a Bíróság kifejezetten megerősítette: például a Tournier ítéletben és a Lucazeau ítéletben a Bíróság olyan díjszabásokra hivatkozott, amelyek „érzékeltetően magasabbak”, mint amelyekkel összehasonlították őket. Ezt az álláspontot széles körben támogatja a gazdasági szakirodalom is.⁴⁹

108. Ami a második szempontot illeti, véleményem szerint csekély jelentőséggel bír a tény, hogy valamely adott termék vagy szolgáltatás ára szórványosan a viszonyítási ár felett van. Az alacsony árú időszakok mellett létező magas árú időszakok a gazdasági szakirodalom szerint „összhangban vannak egy jól működő versenyképes piaccal”.⁵⁰ Ezért álláspontom szerint nem tűnik valószínűnek, hogy komoly versenyjogi aggályokat vetne fel az olyan folyamatosan változó ár, amely csak időről időre lépi túl a versenyképes szintet. Valamely ár csak akkor tekinthető visszaélésszerűnek az EUMSZ 102. cikk szerint, ha jelentős ideig a viszonyítási ár felett marad (vagy visszatérően afölött van). Ezt a megközelítést támasztja alá a General Motors ítélet.⁵¹

109. Mindezek alapján felvetődik a kérdés: ennek a különbségnek mennyire kell jelentősnek és tartósnak lennie ahhoz, hogy indokolja az EUMSZ 102. cikk szerinti beavatkozást?

110. Erre a kérdésre egyáltalán nem egyszerű válaszolni. A Bíróság meglévő ítélkezési gyakorlata e kérdés tekintetében nem szolgál igazán pontos iránymutatással. Nincsenek egyértelmű minták a nemzeti hatóságok gyakorlatában vagy a gazdasági irodalomban sem.⁵²

111. Ez egyáltalán nem meglepő. A német kormány és a Bizottság érvelése szerint ugyanis lehetetlen *a priori* és *in abstracto* olyan pontos küszöbértékeket meghatározni, amelyek minden körülmény esetén alkalmazhatóak lennének. Valamely adott árkülönbség a szóban forgó terméktől vagy szolgáltatástól, valamint a piac jellemzőitől függően lehet jelentősebb vagy kevésbé jelentős az EUMSZ 102. cikk szerint.

112. E tekintetben csupán az alábbi két észrevételt teszem. Egyfelől, a hatóság csak akkor avatkozzon be az EUMSZ 102. cikk szerint, ha a viszonyítási ár kiszámítását övező korlátoktól és bizonytalanságoktól függetlenül biztos benne, hogy olyan jelentős mértékű a viszonyítási ár és a tényleges ár közötti különbség, hogy szinte kétség sem férhet ez utóbbi ár visszaélésszerű jellegéhez. Másfelől, minél jelentősebb a különbség a viszonyítási ár és a tényleges ár között, és minél hosszabb az az időtartam, amíg ezt a magas árat alkalmazzák, annál könnyebb kell legyen a hatóság számára, hogy eleget tegyen a rá eső bizonyítási tehernek.⁵³

113. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett ötödik kérdésre ezért a következő választ kell adni: csak azok az árak tekinthetők az EUMSZ 102. cikkel ellentétesnek, amelyek jelentősen és tartósan meghaladják a viszonyítási árat.

G. A hatodik kérdésről

114. A kérdést előterjesztő bíróság a hatodik kérdésével arra szeretne választ kapni, hogy valamely közös jogkezelő szervezet hogyan bizonyíthatja a felszámított díjak tisztességes jellegét.

49 Lásd például: Paulis, E., „Article 82 EC and Exploitative Conduct”, in Ehlermann, C. D., Marquis, M. (szerk.), (lásd a 48. lábjegyzetet).

50 Lásd: Lyons B., „The Paradox of the Exclusion of Exploitative Abuse”, in Konkurensverket (lásd a 9. lábjegyzetet), 74. o.

51 1975. november 13-i General Motors Continental kontra Bizottság ítélet, 26/75, EU:C:1975:150, 16–20. pont.

52 Unió tagállambeli ügyek hivatkozásait lásd: Williams, M., „Excessive Pricing”, in Konkurensverket (lásd a 9. lábjegyzetet), 152 és 153. o.; és O'Donoghue, R., Padilla, A.J. (lásd a 24. lábjegyzetet), 619–621. o.

53 Lásd: Paulis, E., 49. lábjegyzet.

115. Ez a kérdés lényegében arra hívja fel a Bíróságot, hogy szolgáljon további magyarázattal az EUMSZ 102. cikk második bekezdésének a) pontjában előírt jogi elemzés második szakasza tekintetében.

116. A fentiekben említettek szerint a tény, hogy különbözet van – még ha jelentős mértékű is – a viszonyítási ár és a tényleges ár között, nem elegendő ahhoz, hogy az EUMSZ 102. cikk szerint automatikusan tisztességtelennek minősítsék az árat, vagy mindenesetre ahhoz, hogy indokolt legyen a beavatkozás a fenti rendelkezés szerint.

117. A magas árak rendes körülmények között *per se* nem visszaélészerűek. Ellenkezőleg, fontos funkciót töltenek be a versenyfolyamatban. Miként azt az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága megállapította a Trinko-ítéletben: „önmagában [...] a monopolárok felszámítása nem csupán nem jogellenes; fontos eleme a szabadpiaci rendszernek. A monopolárok felszámításának lehetősége az, ami – legalább rövid időre – először is vonzza az »üzleti ötleteket«; ösztönzi a kockázatvállalást, ami innovációt és gazdasági növekedést von maga után. Az innováció ösztönzésének megőrzése érdekében nem tekintik jogellenesnek a hatalmi monopólium birtoklását, kivéve, ha versenyellenes *magatartással* társul”⁵⁴.

118. Ezért az elemzés második szakaszának az erőfölényben lévő vállalkozás magatartására és gazdasági motivációjára kell összpontosítania. Az erőfölényben lévő vállalkozás árképzési politikájának hátterében álló objektív indokok különösen jelentősek.

119. A Bíróság a United Brands ítéletben, valamint az azt követő ítélkezési gyakorlatában kifejtette, hogy valamely ár „önmagában vagy versenyben álló termékekkel való összehasonlítás esetén” lehet tisztességtelen.⁵⁵

120. Milyen indokai vannak e vagylagos feltételeknek?⁵⁶

1. Önmagában tisztességtelen ár

121. A két feltétel közül az első (önmagában tisztességtelen ár) azokra az esetekre vonatkozik, amikor valamely ár tisztességtelen volta anélkül megállapítható, hogy össze kellene hasonlítani azt hasonló vagy versenyben álló termékekkel. A különösen magas ár önmagában felfedi a visszaélést.

122. Ez lehet a helyzet például az olyan vevőknek felszámított árak esetében, akik cserébe semmilyen terméket vagy szolgáltatást nem kapnak. Például a Merci Convenzionali Porto di Genova ítéletben a Bíróság összeegyeztethetetlennek tartotta a (jelenleg) EUMSZ 102. cikkel azt a nemzeti szabályozást, amely arra ösztönzött valamely speciális jogosultságokkal felruházott vállalkozást, hogy többek között olyan szolgáltatásokért követeljen kifizetést, amelyeket nem igényeltek tőle.⁵⁷ Hasonlóképpen, a Grüne Punkt ítéletben a Bíróság fenntartotta a Bizottság határozatát, amely megállapította, hogy a (jelenleg) EUMSZ 102. cikkel ellentétes az erőfölényben lévő vállalkozás arra vonatkozó felhatalmazása, hogy általa nem nyújtott szolgáltatásokért követeljen kifizetést a szerződött partnereitől.⁵⁸

54 Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának ítélete a Communications Inc. kontra. Law Offices of Curtis V. Trinko ügyben, LLP (02-682) 540 U. S. 398 (2004) (kiemelések az eredeti szöveg szerint). Bár ezeket a megállapításokat az alapeljárástól eltérő összefüggésben tették, az abban foglaltak álláspontom szerint széles körben érvényesek.

55 A jelen indítvány 20. pontja.

56 E feltételek vagylagos jellege tekintetében lásd: 2009. március 25-i Scippacercola és Terezakis kontra Bizottság végzés, C-159/08 P, nem tették közzé, EU:C:2009:188, 47. pont.

57 1991. december 10-i Merci convenzionali Porto di Genova ítélet, C-179/90, EU:C:1991:464, 19. pont.

58 2009. július 16-i Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-385/07 P, EU:C:2009:456, 141–147. pont.

123. Ugyanez lehet a helyzet olyan esetekben, ahol az erőfölényben lévő vállalkozás azért határoz meg különösen magasan valamely árat, mivel valójában nem érdekelt a szóban forgó termék vagy szolgáltatás eladásában, hanem ettől eltérő, versenyellenes célkitűzést kíván megvalósítani. Ez a helyzet megfigyelhető a General Motors ítéletben és a British Leyland ítéletben.⁵⁹ A hivatkozott ügyekben az erőfölényben lévő vállalkozások (személygépjármű-gyártók) nagyon magas árakat szabtak meg a műszaki vizsgálatok lefolytatására és a megfelelőségi tanúsítványok kiadására. Ennek az volt a magyarázata – amint azt a Bíróság az ítéleteiben kifejtette –, hogy a személygépjármű-gyártók vissza kívánták szorítani az Egyesült Királyságba irányuló párhuzamos importot az – akkor még – Európai Közösség egyéb területein érvényesülő kedvezőbb árszintek semlegesítésével. Nyilvánvalóan nem volt észszerű összefüggés a személygépjármű-gyártók által felszámított árak és az importőrök számára nyújtott szolgáltatások mennyisége és minősége között.

2. A versenyben álló termékekkel történő összehasonlítás esetén tisztességtelen ár

124. A fenti feltételek közül a második (a versenyben álló termékekkel történő összehasonlítás esetén tisztességtelen ár) gyakran az értékelés „hitelességi ellenőrzése” a viszonyítási árra figyelemmel: előfordulhatnak olyan lényeges tényezők, amelyekről megfeledkeztek ebben az összefüggésben, vagy amelyeket szándékosan nem vettek figyelembe azért, mert pénzügyi szempontból nehezen számszerűsíthetők.

125. Számos – adott esetben jogszerű – oka lehet ugyanis annak, hogy valamely erőfölényben lévő vállalkozás miért határozza meg a hatóság által (elméletileg) versenyképes árként kiszámított ár felett valamely adott termék vagy szolgáltatás árát. Ez azt jelenti, hogy még ha versenyképes is lenne a piac, előfordulhat, hogy az erőfölényben lévő vállalkozás által alkalmazott ár továbbra sem felel meg a viszonyítási árak, mivel a termékei vagy szolgáltatásai magasabb gazdasági értéket képviselnek.

126. A magasabb ár hivatkozott indokai érinthetik a szóban forgó termék vagy szolgáltatás előállítását vagy értékesítését, de összefügghetnek a termék vagy szolgáltatás iránti vásárlói kereslettel is.

127. Ami az első szempontot illeti, hangsúlyozom, hogy a szóban forgó termék vagy szolgáltatás előállítási és értékesítési költségei magasabb lehetnek az erőfölényben lévő vállalkozásnál az olyan vállalkozásoknál felmerült költségekhez képest, amelyek nincsenek erőfölényben, vagy amelyek eltérő termék- vagy földrajzi piacokon működnek. A hatóságoknak nem csupán a szóban forgó termék vagy szolgáltatás közvetlen és közvetett előállítási költségeire és a tőkeköltségre kell figyelemmel lenniük, hanem valamennyi általános költségre is (ideértve például a reklámot, a kutatást és fejlesztést, és így tovább).⁶⁰ Még ha valamely erőfölényben lévő vállalkozás nem is indokolhatja az esetlegesen nem hatékony vagy nem gazdaságos költségszerkezettel a magasabb árait,⁶¹ e tekintetben nyilvánvalóan alapvető jelentőségűek a vállalkozásnál felmerült tényleges költségek. Előfordulhat, hogy bizonyos, valamely adott vállalkozásnál felmerülő költség típusok nem ismerhetők fel azonnal, vagy pedig nem könnyű őket hozzárendelni egy adott termék értékesítéséhez vagy szolgáltatás nyújtásához (például sikertelen kutatás és fejlesztés költségei),⁶² eltekinteni mindenestre nem lehet tőlük. Az ettől eltérő megközelítés annak komoly kockázatával járna, hogy visszatartson a befektetésektől és az innovációtól.

59 1975. november 13-i General Motors Continental kontra Bizottság ítélet, 26/75, EU:C:1975:150; 1986. november 11-i British Leyland kontra Bizottság ítélet, 226/84, EU:C:1986:421.

60 Lásd e tekintetben: 1989. április 11-i Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro ítélet, 66/86, EU:C:1989:140, 43. pont; Mischo főtanácsnok CIRCA és Maxicar ügyre vonatkozó indítványa, 53/87, EU:C:1988:330, 62. pont.

61 Lásd e tekintetben: Lucazeau ítélet, 28. és 29. pont.

62 Lásd: Korah, V., *An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice*, hatodik kiadás, Hart Publishing kiadó, 1999, 114. o.; és Bishop, S., Walker, M., *The Economics of EC Competition Law*, harmadik kiadás, Sweet & Maxwell kiadó, 2010., 238. o.

128. Ami a második szempontot illeti, szeretnék rámutatni, hogy a valamely erőfölényben lévő vállalkozás által értékesített áru vagy nyújtott szolgáltatás gazdasági értéke a vevők szemében magasabb lehet a viszonyítási árnál. Ennek megint számos oka lehet: lehetséges például, hogy a szóban forgó áru vagy szolgáltatás kiemelkedő minőségű (vagy legalábbis a reklámozásra vagy márkaépítésre fordított beruházási költségekből kifolyólag annak tekintik). A vevők (vagy bizonyos vevőcsoportok) annak ellenére különösen értékesnek tarthatják a termék vagy szolgáltatás néhány jellemzőjét, hogy ezek a költségoldalán nem tükröződnek. Az ilyen esetekben a vevőknek biztosított további hasznok vagy előnyök indokolják a költségeket nagyobb mértékben meghaladó árrést.⁶³ Ezzel összefüggésben megjegyzem, hogy a Bizottság gyakorlata ezt a megközelítést tűnik követni.⁶⁴

129. Ennek tudatában hozzátenném, hogy az alapeljárásban szereplő helyzet tekintetében a következő kérdés tűnik kulcsfontosságúnak: az engedélyek kiadása iránti igény az AKKA/LAA vevői – mint például üzletek vagy más hasonló vállalkozások – részéről közvetlenül azoktól a gazdasági hasznoktól függ-e, amelyekre az ilyen engedélyekből szert tehetnek. Ennek megfelelően a magasabb díjak indokoltak lehetnek Lettorszában, ha bizonyítást nyer, hogy az AKKA/LAA vevői a zenelejátszásból nagyobb haszonra tesznek szert, mint az azonos típusú, más országbeli vevők. Nem lehet kizárni például, hogy az eltérő vásárlási szokások és kulturális hagyományok miatt az üzletek és egyéb kereskedelmi létesítmények a helyiségekben nyilvánosan előadott zenére tekintettel egyes országokban nagyobb mértékben növelhetik az üzleti tevékenységüket, mint más országokban. Ilyen körülmények között a közös jogkezelő szervezetek által kiadott engedélyek gazdasági értéke természetesen magasabb az előbbi országokban, mint az utóbbi országokban.

130. Elismerem, hogy nehéz ilyen szempontot vizsgálni. Ez az oka annak, hogy gyakran használnak más mutatókat (mint például az állampolgárok vásárlóerejét és az országok bruttó hazai termékét) annak eldöntésére, hogy gazdasági helyzet szempontjából két vagy több ország összehasonlítható-e, és ha igen, milyen mértékben.

131. Következésképpen valamely ár csak akkor minősülhet visszaélésszerűnek az EUMSZ 102. cikk szerint, ha az erőfölényben lévő vállalkozás által alkalmazott magas árra nézve semmilyen – a piaci erő akár visszaélészerű kihasználására irányuló pusztán képességen és szándékon túlmutató – észszerű gazdasági magyarázattal nem tudnak szolgálni.

3. Bizonyítási teher

132. Mielőtt lezárnánk ezt a kérdést, van egy utolsó, némi figyelmet érdemlő pont. Eljárási szempontokat is érint a Bíróság által az EUMSZ 102. cikk második bekezdése a) pontjának megsértése tekintetében kialakított ítélkezési gyakorlatban lefektetett, két szakaszból álló elemzés.

133. A fenti 23. pontban említettek szerint a Bíróság ugyanis többször kijelentette, hogy miután egy árról megállapították, hogy meghaladja a viszonyítási árat, „a szóban forgó vállalkozás feladata megindokolni a különbséget” az összehasonlított termékek vagy szolgáltatások „közötti objektív különbözőségekre hivatkozással”⁶⁵.

⁶³ Lásd: OECD-jelentés, 57. o.

⁶⁴ Lásd különösen: a Scandlines Sverige AB kontra Port of Helsingborg ügyben hozott bizottsági határozat, COMP/A.36.568/D3.

⁶⁵ A jelen indítvány 23. pontja.

134. A Bíróság e kijelentését álláspontom szerint az állandó ítélkezési gyakorlat tükrében kell értelmezni, amely gyakorlat értelmében, bár a hatóság feladata bizonyítani, hogy az EUMSZ 102. cikk megsértése megállapíthatóságának valamennyi feltétele teljesült,⁶⁶ az erőfölényben lévő vállalkozások számára biztosítani kell annak lehetőségét, hogy előadhassák magatartásuk objektív indokait.⁶⁷

135. Ezért, miután valamely hatóság rögzítette a tényleges ár és a viszonyítási ár közötti különbözetet, a szóban forgó erőfölényben lévő vállalkozás feladata, hogy lehetséges indokokkal szolgáljon a hatóság számára a (valóban vagy látszólag) magasabb ár tekintetében.

136. Ez észszerű: a vizsgálatot folytató hatóság gyakran nincs az annak megítéléséhez esetleg szükséges információ birtokában, hogy vajon a versenyképes árat látszólag meghaladó ár a valóságban mindössze a mögöttes ügylet magasabb értékét tükrözi. Az ilyen információ vonatkozhat többek között az erőfölényben lévő vállalkozás költségszerkezetére, árpolitikájára, az érintett piac keresletének szerkezetére és így tovább.

137. A hatóságnak körültekintően és pártatlanul kell áttekintenie a szóban forgó vállalkozás által megadott elemeket, mielőtt határoz az ár esetleges tisztességtelen volta tekintetében.

138. A jelen ügyben ez azt jelenti, hogy először a versenytanács feladata volt bizonyítani a jogilag megkövetelt módon, hogy az AKKA/LAA által alkalmazott díjak jelentősen magasabbak voltak a versenyképes árnál. E célból a hatóságnak objektív és alapos vizsgálat keretében valamennyi lényeges tényt figyelembe kellett vennie a helyes viszonyítási ár meghatározása érdekében.

139. Ezt követően az AKKA/LAA feladata volt bizonyítani, hogy az alkalmazott díjak annak ellenére tisztességesek voltak, hogy meghaladták a versenytanács által megállapított viszonyítási árat. Az AKKA/LAA például rámutathatott olyan lényeges tényezőkre, melyeket a versenytanács tévesen figyelmen kívül hagyott a viszonyítási ár kiszámítása során, vagy legalábbis bemutathatta, hogy a vevői számára nyújtott szolgáltatás gazdasági értéke magasabb volt, mint a hasonló szervek által más tagállamokban nyújtott szolgáltatásoké.

140. Mindezek alapján azt a választ javaslom adni a hatodik kérdésre, hogy valamely erőfölényben lévő vállalkozásnak lehetősége van bizonyítani az alkalmazott árak tisztességes voltát, különösen a magasabb előállítási és értékesítési költségek, vagy – még általánosabban – az értékesített termék vagy nyújtott szolgáltatás magasabb gazdasági értéke alapján.

H. A hetedik kérdésről

141. A kérdést előterjesztő bíróság a hetedik kérdésével arra vár választ, hogy valamely közös jogkezelő szervezet számára az uniós versenyjogi szabályok megsértése miatt kiszabandó bírság meghatározása során ki kell-e zárni az ilyen szervezet üzleti forgalmából a szerzőknek járó díjazást.

142. E pont tekintetében egyetértek a spanyol kormánnyal és a Bizottsággal: nem látom okát, hogy miért kellene kizárni a szerzőknek járó díjazást a közös jogkezelő szervezet számára versenyjogi jogsértés miatt kiszabott bírság számításának alapjául szolgáló üzleti forgalomból.

⁶⁶ A jelen indítvány 52. pontja.

⁶⁷ Lásd többek között: United Brands ítélet, 184. pont; 1985. október 3-i CBEM-ítélet, 311/84, EU:C:1985:394, 27. pont; 2007. március 15-i British Airways kontra Bizottság ítélet, C-95/04 P, EU:C:2007:166, 69. és 86. pont.

143. A Bíróság számos ítéletben és nemrég az OSA-ítéletben⁶⁸ ismételten megállapította, hogy a közös jogkezelő szervezeteket vállalkozásoknak kell tekinteni az uniós versenyjogi szabályok szempontjából. Az ilyen vállalkozások tekintetében a „teljes üzleti forgalom” – amire többek között az 1/2003/EK rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében és a Bizottság iránymutatásában⁶⁹ is hivatkoznak – magában foglalja a díjaknak azt a részét, amely megfelel a szerzőknek járó díjazásnak. Lényegtelen, hogy ezt a részt utóbb kifizetik a szerzőknek. Ebben az értelemben a szerzőknek járó díjazás a közös jogkezelő szervezet egy „költségelemének” tekinthető.

144. Ha a bevételek közös jogkezelő szervezet által megtartható részére korlátozzuk a releváns üzleti forgalmat, meglehetősen alacsony lesz a kiszabható bírság összege. Ez kétségeket ébreszthet a tekintetben, hogy a bírság rendelkezik-e kellő visszatartó erővel, arányos-e a fogyasztóknak okozott károkra tekintettel, valamint tisztességes-e az uniós versenyjogi szabályok hasonló megsértése miatt más vállalkozásokra kiszabott bírságokkal való összehasonlítás esetén.

IV. Véggöveztetések

145. Következésképpen azt javaslom, hogy a Bíróság az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság, Lettország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő válaszokat adja:

- valamely olyan közös jogkezelő szervezet magatartása, amely külföldi szerzők műveiért is szed be díjakat, befolyással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre az EUMSZ 102. cikk szerint;
- az alapeljárásban szereplőhöz hasonló helyzetben főszabály szerint helyénvaló összehasonlítani a szóban forgó piacok díjait a más piacok díjaival. Azt azonban a nemzeti bíróságnak kell ellenőriznie – valamennyi releváns körülményre tekintettel –, hogy egyrészt az összehasonlítást helyesen végezték-e el, másrészt az elegendő volt-e;
- a vásárlóerő-paritási index használata helyénvaló lehet a különböző közös jogkezelő szervezetek által felszámított díjak összehasonlítása során; annak megítélése, hogy ez az eszköz elegendő-e, attól függ, hogy figyelembe veszik-e a többi olyan tényezőt is, amelyek befolyásolhatják egy adott országban egy termék vagy szolgáltatás fogyasztói árát;
- a közös jogkezelő szervezetek által felszámított díjak összehasonlítását minden egyes releváns termékpiac tekintetében el kell végezni;
- csak azok az árak tekinthetők túlzottan magasnak, amelyek jelentősen és tartósan meghaladják a viszonyítási árát;
- valamely erőfölényben lévő vállalkozásnak lehetősége van bizonyítani az alkalmazott árak tisztességes voltát, különösen a magasabb előállítási és értékesítési költségek, vagy – még általánosabban –, az értékesített termék vagy nyújtott szolgáltatás magasabb gazdasági értéke alapján;
- valamely közös jogkezelő szervezet számára az uniós versenyjogi szabályok megsértése miatt kiszabandó bírság meghatározása során a szerzőknek járó díjazás nem zárható ki a szervezet üzleti forgalmából.

⁶⁸ Lásd: 2014. február 27-i OSA-ítélet, C-351/12, EU:C:2014:110, 80. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

⁶⁹ Az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról szóló iránymutatás (HL 2006. C 210., 2. o.).